

① TOPLUM PSİKOLOJİSİ

Bugün bir çok devlet yöneticileri ^{Kadın Gökse} kanun koyucular, iş adamları ve işçi liderleri sosyal psikolojinin günün önemli sorunlarına uygulamaya ve sosyal psikolojinin gelişmesine destek olmaya yanaşamamaktedirler. Bunun nedenleri ise birinde toplum liderlerinin insan-

larla sürekli olarak ilgilenmeleri ve bu yüzden kendilerini iyi bir sosyal psikolog olarak görmeleri gelir. Oysunda bu liderler insan davranış konusunda pratik bilgilere sahip olduklarından çoğun bir çok toplumsal sorunlarını görebilirler. Fakat en önemli sorunları gözümlemek için gerekli bilgileri yoktur. Birçok konusundaki önyargılar, sağa-yıkışmanın yarattığı karışıklıklar dünya-nın en önemli sorunları olarak sürüp gitmektedir. Dünya insanlarının sahip olduğu iyi niyet ve barışseverlik bu sorunları göze mekmektedir.

Toplumsal olaylar üç seviyede incelenir: ① Kişinin toplumsal davranış,

② Toplumsal davranışların devranları ③ Toplumsal kurum ve örgütlerin gelişmeleri.

İNANÇ VE TUTUMLAR

İnsanlar hareketlerini kendi inanç ve tutumlarına göre yönettirir. Buna göre toplumsal davranışlarda inanç ve tutumun rolü büyüktür. Bunlar insanın psikolojik dünyasında süreklilik sağlarlar, insanın günlük algı ve eylemlerine anlam kazandırurlar. İnsanların olması kaçınılmaz bir süreçtir. Ancak insan bu süreci kolaylaştırabilir. Bartlett'e insanın tanımasını dahi her yeni örgütlenmeden bir anlam arama gayretti olarak söz edebiliriz. İnsan dahi başarılı bir anlamaya iten zorluklar bilinci veya bilinçsiz olabilir. Bir üniversite öğrencisi yeni olaylar ve fikirlerle karşılaştıkça inançlarından şüphe eder ve psikolojik dünyasında boşluklar olduğunu görür. Ancak bizim toplumumuzda bilinci anlamaya gayretleri yoktur veya çok azdır. Çoğunlukla inançlar bireyin sosyal hayat durumunun bir sonucu olarak gelişir ve değişir. Kişinin inanç ve tutumları onun çeşitli hedeflere ulaşmasında yarar-

(2)

duresi olur. Bu inanç ve tutumlar kişi-
de değişik soran tutumlarına bir tepki o-
larak gelişirler, devamlı tanıma yapıları ol-
dukları için kiride kalırlar ve geritti soran-
ların çoğunda işe yararlar.

İnsanın, başka insanlar, ben, ka-
rınan grupları, toplumsal örgütler ve eli-
notik öğeler hakkında inanç ve tutum-
ları bulunur. Farklı inanç ve tutum-
ların farklı birer içeriğe sahip bulun-
duklarını ifade eden genelleme, aynı ko-
nuda bir çok kimserin sahip bulun-
duğu inanç ve tutumların içerikleri için-
de geçerlidir. Örneğin dindar bir yahudi
ve dindar bir katolik. Tanrıya inanabi-
lir. Anna Tanrının sahip olduğu vite-
likler, Tanrının insanlar üzerindeki rolü,
katolik ve yahudiye göre farklıdır.
Bu farklar aynı derecede olmanla
beraber iki katolik veya iki yahudi ara-
sında da bulunur. Bununla beraber
bazı kanıtlara dayanarak bu farklı inanç-
ları aynı olarak da alabiliriz. Her ne-
kadar Tanrıya inanç, ^{özel içerikleri bakımından,} kişiden kişiye de-ği-

bir yerde, genel olarak aydındır. Bu in-
anç ve tutumlar kesinlik ve
özellik bakımından farklılaşır. İn-
sanların bilim hakkındaki inançları çok
büyük aygırlıktır. Ama Tanrı
hakkındaki inançlarında pek az farklılık
görülmür. İnanc ve tutumların kesinliği
eğitim ve propagandanın etkileri hakkında
bir fikir sahibi olunmalı istendiği zaman
bilinmesi gereken son derece önemli bir ö-
zelliktir. Ayrıca inanc ve tutumlar özel-
lik bakımından da yani başka inanç ve
tutumlara bağlı olma konusunda
farklılaşır. Örneğin bir kişi
sadi kurallarıyla savatan sonra ge-
leceğine inanır ve bu da onun başka
her bir etnonik nitelikteki inancı ile
bağlı olmayabilir.

İnanc ve tutumlar bir bütün hali-
ne gelebilir ideoloji leri meydana getirirler
Ama toplumumuzda bize birtakım
ideolojiye sahip olmasını düşündürecek kadar
inanç ve tutum bütünlüğüne sahip olan
kızılır aadır. Özellikle bir insanın

(3)

çok siyasi, dini, bilimsel inançları var-
dır. Ancak bunların seviyeleri düşüktür ve
ideolojiden söz edilemez. Hemen hemen
bütün örgütlenme süreçlerinin geçitli ya-
pıları basit ve tutarlı bütünlük içinde
bir araya getirecek şekilde işledikleri gör-
gülmektedir. Ama içinde yaşadığımız toplum-
sal dünyanın kendi karmaşıklığı bu
küçültme işini zorlaştırılmaktadır. Birin-
sının inancı ve tutumlarının karmaşık-
lığı, tutarsızlığı nedeni ile bu insandan
beklenen şeyin çok büyük bir iş olması-
dır. Bu insan deneyleri tek bir anlam için-
de düzenliye bilme yeteneğine ve bilgisine
sahip değildir. Veya yüksek seviye-
de bütünlük kurabiliyorsa ya o insan
son derece üstün yeteneklerin sahibidir ya
da içinde yaşadığı toplum basittir.
Kısaca ya insan kendi içine kapalı ya
tamamıyla toplumun karmaşıklığına daim ka-
çınmaktadır. Örneğin bir yobazın bütünlük ta-
mayan inançları veya bir mutasibin daimi-
mi algıladığı dünya son derece sınırlı.

lider veya olaylar arasından bir kısmını
seçip algılar; ya da içinde yaşadığı top-
lum son derecesi örgütlenmiş olup
resmi bir ideoloji ile bireyin inançları-
nın bütününü kolaylaştırır. Öne-
ğin hayatı son derece sıkı denetlenen ve
sıkı bütünleşmiş olan toplumlar (Siyaset,
din, bilim, sanat resmi bir ideolojiye
göre yorumlanır).

İnanç ve tutumların göreceli ve öel:
liklerini bilmek, insanların etkileşiminde-
netliğe biter hale gelmemize yetmez. Bunun
için inanç ve tutumların gelişmesinde
ortaya çıkan süreçler hakkında bilgi
sahibi olmamız gerekir.

İnanç ve tutumların ölçülmesinde
en etkin yol halloyu araştırmasıdır.

Halloyu araştırmamızın, kanaatların ve
tutumların ilkelerini anlamayı araştırmak-
ta salt toplumsal psikoloji tekni öne-
mini ve pratik sorunların çözümüne ge-
reklili görüşleri ve uygulamaları elde etmek.
te toplumsal psikolojinin uygulaması.

(4)

İlahî örenini uzunca anlatmak gereksizdir. Bunun yanında halloğu araştırmasının daha geniş bazı toplumsal sorunların gözden geçirilerek yararlıdır.

Toplu Halloğu araştırmasının en büyük önemi her vatandaşı başka vatandaşların düşünce ve tutumlarından haberdar etme olanıdır. Her çeşit toplumsal gerçekliğin önemli bir kaynağı. Ortalama olarak kimse diğer insanların ne düşündüğünü hakkında birşey bilmemesinin sonucudur. Kıziler başkaları hakkında yanlış kavramlara sahiptirler. Gazeteler radyolar gibi haberlerme araçları da bu yanlış kavramları yok edemediği gibi ko-yular, tırır. Bunlar başka insanların düşüncelerinin tarafsız bir özünü nüseyi sağlamazlar, sadece belli bir çeşit insanlardan söz ederler. Halloğu araştırmasının sorunlarının geniş ölçüde yayılması bu durumu düzeltir, uygun örneklerle seç-me tekniği ile halloğu bütün kusumlarının kanaat ve düşünceleri her yere yayılır. Bu düşünce ve tutumların nedenleri olan-

İşleri açıklanabilir.

Bir toplum için doğru olan bir anlayış, dünya içinde doğrudur. Bir toplumun meydana getiren kişilerin düşünceleri konusunda bir halkoyu araştırması başka toplumların onları daha iyi tanımalarında büyük rol oynar. Toplumlararası bir zorunluluğun bir orijinde toplumların birbirlerini yanlış tanımasından ileri gelir, ve bunun için yapılabilecek en iyi şey erkusa zamanda gerçeklerin yayılmasını sağlamaklardır. Birçok toplumlarda bu yönde bazı çalışmalar olmuş, ve bu toplumlar halkoyu araştırma kurumu kurmuşlardır.

Bu çalışmaların bir takım engelleri vardır. Bazı büyük devletler halklarına öteki halk kısımlarının neler düşünür düşündü bil-dirmek istemedikleri gibi bazı toplumlar. De kendi düşünceleri hakkında dünyanın bilgi edinmesinden korkarlar.

Halk oyu araştırmasının diğer bir toplumsal anlamda bir toplumun lideri ni halkla ve bir toplumsal özgütünü

(5)

derlerini bu örgütün üyeleri ile sıkı bir ilişki-
kide tutabilmektedir. Leaderler toplumun dışın-
ca ve tutumlarına sürekli ve yakından işleye-
bilecek araçlardan yoksunsalar bu leader-
lik demokratik değildir.

Propaganda insan denetliyen güç-
lerden biridir. Item Atom bombasından da-
na öldürülen hemde Birleşmiş Milletlerden
daha etkili bir barış arandır. «Biddle»
a göre propaganda, birçok başka problemleri-
nin toplumda doğurduğu rahatsızlık, kas-
kaldırma, kızgınlık gibi düşmanca duygular
doğurmada toplumu etki altına alarak
tutar. Gene «Laswell» e göre Propagan-
da görünürlerle oynayarak insanların
eylemlerini etkileme tekniğidir.

Propaganda insanın dili kulla-
narak bilinen psikolojik süreçlerden fark-
lı şekilde denetimin kuvvetlerini elinde tu-
tabilecek bir güç sahip olduğu propa-
ganda ve telkin yoluyla inanç ve
tutumların değiştirilmesinin özel bir dik-
katle ele alınması gereken bir konudur.

Propagandanın başka amacı dildir.
Dilin bireysel düşüncede toplumsal bir etken
olarak iş gördüğü düşünceyi asıl rolü to-
plumsal denetimde, kandomada oynamaktadır.
Bu yüzden propagandada ger alan süreçle-
ri anlamak için dilin bazı nitelikle-
rini incelemek zorundayız.

Dilin kullanılışı çoğunlukla doğ-
rudan doğruya toplumsal ilişkij içine aldi-
ğindan, konuşmayla dinleyen arasında
ortaya çıkan beğenme, yada beğenme-
me nin konuşmanın etkili olmasını be-
lirlemede önemli rol oynar. Belki de etkiler
bazıları konuşma davranışından bütünüyle ay-
rıdır. Konuşmayı konuşmaya başla-
madan önce etkileri, konuşmayı ya-
pacağı yere gelir. Belki gelirken kul-
landığın gördüğümüz otomobili ya da
dahle önceden duyduğumuz dinsel, siyer-
si, toplumsal eğilimleri konuşma
götmediğinde bu durum ortaya çıkar.
Ama bu etkilerin çoğu aslında ko-
nuşma davranışıyla ilgilidir. Konuşma-

(6)

anın yumuşak, ya da sert sesi hoşumuza gidiyor gitmediğinde de durum aynıdır.

Birinin dil kalıpları kurgulama ve kişilik etkileriyle benimsenir. Bazı anatomik etkiler konuşmanın ses, yavaşlıktan sorumlu olabilirler, bir kişinin genel kişilik yapısında canlılık, şiddetlilik, süslü konuşma eğilimi gibi ses ve konuşma özellikleri gösterirler. Dinleyiciler bir konuşmanın kızılgini doğru ya da yanlış olarak, onun kişisel konuşma kalıbı ile yorumlamaya kalkışmaktadırlar. Bu yorum ayrıca konuşmanın kalandırma yeteneğini etkiler. Birinin radyoda başka adaylarının konuşması durumuna bu yorumla önem basandır. Radyoda dinleyici konuşmayı görmez. Burada göze kitabeler bilgiverici özellikler yalıtılır. Yalıtır ses ve konuşma kalıptır.

Bu konuda araştırma yapan Allport ve Cantile arağıdali sonuçlara varmışlardır: ① Sadece ses, kişiliğin dış ve iç nitelikleri konusunda bazı doğru bilgiler getirebilir.

metbedir.

② Hatalı da olsa kişilik üstüne salt sese dayanılarak varılan yargılar sadece tahminleri göstermemektedir. Bu sesin bir grupta dinleyicilerdeki izlenimi yanlı da olsa aşağı yukarı ayırır. Geçitli kişilik özellikleri için ses tiplerine göre önceden edinilmiş kanımlar, yargıyı yapanların zihinlerinde kirletmiştir.

③ Daha önemli kişilik özellikleri özgül niteliklerden daha doğru ve sürekli olarak yargılanırlar.

④ Konuşmanın sesi dinleyicinin algısında bir kalıplaşmış kişi yaratırsa o zaman bu kalıplaşmış kişinin geçtiği özellikler getirmesi olanağı vardır.

Ayrıca başka araştırmalarda dinleyicilerin, konuşmanın kişilik özellikleri hakkında bireyin konuşma kalıplarına dayanan yargıya varabildiklerini, bu yargıların sürekli ve doğru olduklarını göstermiştir. Bir konuşmacı, propagandacı, bir liderin notu coşgunlukla sesine ve konuşmasına verilir. Bunun yanında grupta etkili bir kişinin du-

(7)

rumu bunlardan başka şeylerle de belirlenir. Konuşmasına verdiği niyetle kendinizi sınırlasak bile çok geçmeden bireyin konuşma kalıplarının, daha temel etkilerinin oynadıkları rollerle karşılaştırıldıklarında bunların pek önemli olmadığını görürüz.

Konuşma kalıplarıyla konuşmanın kandırıcılığı arasındaki ilişki üstüne yapılarak bir genelleme şöyle olmalıdır: Konuşmanın 'manâ' ve tutumları etkilenebilen ustalık büyük ölçüde konuşmanın kalıpla dinleyicinin normal olarak kabul ettiği kalıbın uymasına bağlıdır. Konuşmanın konuşma kalıbının mutlaka dinleyicinin kullandığı kalba uyması gerekmez, ama dinleyicinin kabul edebileceği bir kalıp olmalıdır. Göğün kulakla dinleyici kendininkinden daha üstün bir konuşma kalıbı kullanan konuşmanın dediklerinden daha çok etkilenir. Ayrıca konuşmada sözcüklerin aulanıda önemlidir.

Cantril ve Allport'un propagandanın tekniği konusunda yaptıkları araştırmalar sonucunda: ① Malsene güçleştikçe kulaga seslenmenin etkisinin azaldığı ② Radyo dinleme yapılan

tekliflere uygun tepkileri daha kolay uyar-
dırdığı, okumanın etkisini getirdiği anlaşılmış-
tır. Ayrıca propagandanın kişisel olarak
karşıkarşıya verilmesinin, geniş bir kitleye veril-
mesinden daha etkili olduğu sonucuna va-
rılmıştır. Bunun yanında radyoda malzeme
oluklara ait ve ilgini değilse kısa cümleler
hala etkilidir, ama malzeme ilginsise
uzun cümleler daha etkilidir. Zaten pro-
pagandayı etkili kılmak için sözcükler ge-
çitli anlamlar ve duygu tonlarıyla kulla-
nılmalıdır.

Bir propaganda aracı olarak slogan
kısa ve vakitte söylenmek gibi özelliklere sa-
hip olan, enişir şekilde, yönlendi cümleci-
lerdir. Başarılı bir sloganın der yapısı onun
dikkati çelini değerini arttırmak yani kolayca
hatırlanıp sık sık telaffuzlanabilecek şekilde
düzenlenir. Bununla beraber sloganı duyan-
da belli bir isteğe veya ihtiyaca seslen-
miyorsa o slogan benimsenmez.

Propagandanın korunmak için ①

Propagandayı yapmanın istediği inanç ve tu-
tumları aşılaması için alan karşı

(8)

propagandaya beraberle birde bizim istediğimizi manâ ve tutumları arılamaya çalışarak saldırgan bir karşı propaganda sağlamak, (2) Propagandanın hemen kabul edilmesinin nedeni olan ihtiyaç ve istekleri gidermek için kalırmak.

Propagandayı yapana yol gösteren ilkeleri: (1) Varolan bir ihtiyacı karşılayan telkin bir ihtiyacı karşılamayandan daha kolay kabul edilir. (2) Belirsiz bir durumda ilgili telkin başka belirli bir telkinden daha kolay kabul edilir. (3) İyi bir propagandanın kişinin gerçek dünyasının değişen ve karmasık niteliği yüzünden yeri ve daha açık anlamılara ihtiyacı olduğu zamanda ortaya çıkmalıdır. Böyle bu şekilde bir toplumsal durumdan yararlanarak telkinlerini ortaya atar ve karşı telkinlerin hallini gözüne karşımasını önlemeye çalışır. (4) Başka inanç sistemleri ve görüş aileleriyle uyuyan bir telkin uyusmayan telkinden daha kolay kabul edilir. (5)

bir propagandacı önce propagandaya hedef olan toplumun genel olarak sahip olduğu inanç, tutum, ideoloji ve hayat felsefesini araştırarak tellinlerini bu öğütlere uyarak zehilke yapar (aktr.) ④ Alınmış bir şeyin algısına henüz yeni özellikler ekleyebilen bir tellin bunun ya tamamın bir tellinden daha kolay kabul edilir (Yeni propagandacı bunun olduğu kadar sonunun toplumun çıkarmasını sağlayarak- tır = Dolaylı propaganda) ⑤ İnsanların başka- larıyla özdeşleşme, yada onlarla uyum ha- lünde olan ihtiyaçlarla uzlaşabilen bir tellin böyle bir toplumsal dayanışma olmaya daha kolay kabul edilir. ⑥ Uygun tahdimi ilke- lerini etkili bir şekilde kullanan bir tellin bunlara aldarmayan bir tellinden daha ko- lay kabul edilir. ⑦ Propagandaya karşı en etkili olarak karşı propagandayla savaşılar En iyi karşı propaganda şekli 4020 zaman insanların ^{birçok} ihtiyaçlarını gideren toplumsal ve iktisadi bir sistemdir.

(9)

Her toplum birbirleriyle karşılıklı ilişkileri olan toplumsal gruplardan meydana gelmiştir. Nasıl olursa olsun toplumsal gruplar içlerine aldıkları insanların iktisadi hayatını tutumlarını ve hareketlerini etkiler. Toplumsal gruplar büyüyüp genişledikçe, uzun süre yaşadıkça ve çok sayıda insanı içine aldıkça, bireyin davranışını anlamak ve önceden görebilmek konularında oldukça önemli yerleri var demektir. Bu gruplar kişinin içinde yaşadığı toplumun yapısını, kişinin amaçlarının bütünlüğünü ve davranışlarının sınırlarını belirler. Topluma meydana getiren kişiler birbirleriyle dinamik ilişki halindedirler. Kişilerden birinin davranışı bütün diğerlerini etkiler. Bu karşılıklı etkiler aynanın da bütün üyeler arasında olur. Sosyal psikolojide genellikle tek tek kişilerle değil bütün olarak toplumun hareketleri ile ilgilenilir. Aslında toplumun davranışları ayrı ayrı kişilerin kararsız davranışlarına dayanmakla beraber toplum davranışlarının kişisel teorilerle açıklanması gereklidir.

Bir toplum birçok alt gruplardan meydana gelmiştir. Bu alt gruplar arasında bir takım ilişkiler vardır. Bazıları eşit kuvvet ve statüye sahiptir, bazıları eşit kuvvet ve statüye sahiptir. Bazılarında hiyerarşik ilişkiler içindedir yani biri diğerinden daha fazla güç ve statüye sahiptir.

Bir toplumda ihtiyaçlar inançları ve eylem arasındaki karşılıklı ilişkiler çok yakın ve karışık olabilmektedir. İnsanların toplumsal davranışını çözümlerken inançların ihtiyaçları gidermek için eylemi tetiklendirmekle ve giderilmesi gerekenleri görümler yaratmaktaki rolleri önem kazanır. Çünkü bir toplumsal örgütün aygıtı özelliklerinden biride üyelerin ortak bir inanç sistemine sahip olmalarıdır.

Bir toplumun ideolojisi sadece o toplumun varlığını haklı çıkarmak için yapılır, bir aile uydurma olduğunu ileri sürmek hatalıdır, toplumu meydana getiren kişileri yanlış anlamaktır. Kişilerin ihtiyaçlarının nedenleri ve etkenleri olarak toplum inançlarının, toplumların ya-